

Európa-nap

KEDVENC KOKTÉLOM

EMBEREK
TÁJAK
KULTÚRÁK

MÁJUS 9. – EURÓPA-NAP

Napra pontosan a második világháború európai befejezésének ötödik évfordulóján, 1950. május 9-én Párizsban, egy egész Európát elnyelő újabb világháború veszélyének fenyegető árnyékában *Robert Schuman* francia külügyminiszter a sajtó előtt felolvasta azt a nyilatkozatot, melyben felhívta Franciaországot, Németországot és más európai államokat, hogy egyesítsék szén- és acéltermelésüket, ezzel megteremtve az európai szövetség első konkrét alapjait. Javaslatának lényege egy nemzetek felett álló európai intézmény volt, melynek feladata a szénbányászat és az acélgyártás irányítása, vagyis azoké az ágazatoké, melyek akkoriban mindennemű katonai hatalom alapját képezték. Mivel az egységes Európa megteremtésének máig tartó folyamata ezzel a nappal vette kezdetét, az EU vezetői 1985-ben, a milánói csúcstalálkozón úgy határoztak, hogy május 9-én ünnepeljük Európa napját.

„Európát nem lehet egy csapásra felépíteni, sem pusztán valamely közös szerkezet kialakításával integrálni. Konkrét megvalósításokra, de mindenekelőtt a tényleges szolidaritás megteremtésére van szükség.” (Robert Schuman)

Esélyegyenlőség fesztivál

Idén Magyarországon az *Európa nap* és a vele együtt ünnepelt *Esélyegyenlőség napja* alkalmából olyan rendezvényeket és fesztiválokat rendeztek, melyek a szervezők reményei szerint Európát közelebb viszik a polgárokhoz, az unió népeit pedig egymáshoz. Május 8-án Budapesten, az Erzsébet téren két színpaddal és számtalan programmal, koncertekkel, vetélkedőkkel, színházi és tánc előadásokkal, divatbemutatóval, Ability Parkkal, Fair Trade helyszínnel, környezettudatos játszóházzal, zsonglór klubbal, civil szervezetek standjaival várták az érdeklődőket. A Millenárison ugyan ezen a napon volt az *Esélyegyenlőség fesztivál* (Lásd képriportunkat a www.onkornet.hu hírportálon.) Pécsen május 9-én *Gondold újra a világot!* címmel tartottak EU-utcafesztivált.

Az Esélyegyenlőség napja idén is az Európai Bizottság kezdeményezésére, a Szociális és Munkügyi Minisztérium támogatásával jött létre. Az idei rendezvények azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy szórakoztató módon, színes és barátságos környezetben, ismereteket átadva teremtsenek lehetőséget mindenki számára az esélyegyenlőség melletti kiállásra. A programokban jelentős részt vállaltak a civil és társadalmi szervezetek is.

Az esemény nagykövetei, akik egyben a Millenárison műsorvezetői feladatot is vállaltak: *Lang Györgyi* és *Hajós András* voltak.

A programokat ismertető sajtótájékoztatót az kérdeztük a megjelent rendezőktől, szervezőktől és fellépőktől, hogy őket érte-e már diszkrimináció.

Rauh Edit szakállamtitkár: Az eset nem közvetlenül velem történt, mégis mélyen megérintett. Évekkel ezelőtt egy delegációval jártam Spanyolországban. Az egyik útítársunk egy roma kollégánál volt. Amikor megérkeztünk Budapestre, a repülőtéri ellenőrzésen egyedül őt emelték ki közülünk, hogy átvizsgálják a poggyászát. Csak ő volt gyanús. Milyen érdekes! Még a látásra sem vigyáztak, pedig meglehetett volna, hogy egy nem romát is kiválasztanak.

Nagyon rosszul érintett ez az eset, pedig tudom én is, hogy ennél sokkal élesebb helyzetekbe is kerülnek roma honfitársaink.

Császár Rózsa, a Budapesti Esélyek Háza irodavezetője: Életre szóló nyomot hagyott bennem, hogy kisiskolás koromban Csámpásnak hívtak az osztálytársaim, mert nagyon ügyetlenül futottam. Nem volt, aki megvédjen, ezért egyre frusztráltabb lettem. Nem tanultam, elvesztettem az ellenőrzőmet. Anyukámat behívták az iskolába és panaszáradatait zúdították rá. Soha többé nem mertem futni. És most, felnőtt fejjel sem merek vele megpróbálkozni, pedig tudom, hogy nagyon hasznos lenne.

Hajós András zenész, műsorvezető: Húszéves korom körül sokat mozogtam együtt roma zenészekkel. Együtt muzsikáltunk, közös fellépésekre készültünk. Egy alkalommal a Blaha Lujza téren találkoztunk. Nekem gitár volt a kezemben. Többen körbe vettek bennünket. Egyikük megkérdezte, hogy hívnak. Mikor megmondtam, jött a következő kérdés: Hol muzsikál a papád? Én büszke voltam, hogy romának néznek, egészen addig, míg az egyik fiú meg nem szólalt: Hajós...Hajós... ez nem cigány név. Hát így is ki lehet valakit kirekeszteni... Meg úgy is, hogy naponta rengeteg üzenetet, e-mailt

kapok, de kommentekben is szép számmal olvasható, hogy mocskos zsidó vagyok. De ennél „szaftosabb” történeteket is ismerek. Sajnos. Ezért is vállaltam a nagyköveti szerepet. Hiszem, ha a jó oldalon áll az ember, akkor lassan-lassan része lehet az emberek szemléletváltásában.

Vajnai Vilmos a TÁP színház vezetője: Az én szaftos történeteim benne vannak a TÁP színház előadásáiban. Az Esélyegyenlőségi napon is többet láthat ezekből a közönség. Most csak annyit: engem hol cigánynak, hol arabnak, hol zsidónak néznek. És többnyire nem jó szemmel.

„Minden megszületett gyermek király a saját családjában, és a hazában”

KULCSKÉRDÉS a gyermekhez való jog

Kopp Máriaval, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Magatartástudományi Intézetének vezetőjével Szegvári Katalin beszélgetett

AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGET SZOLGÁLÓ INTÉZMÉNYRENDSZER. 2006 májusa óta a Szociális és Munkaügyi Minisztériumban működik az esélyegyenlőségi szakállamtitkárság, emellett az esélyegyenlőség előmozdítását segítik a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány, a Fogyatékosok Esélye Közalapítvány és a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány. A civil szférával való kapcsolattartás fórumait és a tárcák közötti koordinációt szolgálják a különböző egyeztető fórumok, melyekben általában a civil és kormányzati tagok mellett jelen van a szakértői oldal képviselője is.

– 2009-ben alakult meg a *Három Királyfi, Három Királynő Mozgalom*. Milyen indítatásból született?

– Hogy elősegítse a kívánt és tervezett gyermekek megszületését, és ezáltal elérje, hogy több magyar gyermek születessen, mint ahányan meghalnak Magyarországon.

– *Ki adta ezt a romantikus nevet a mozgalomnak?*

– Én, mert úgy éreztem, ha csatlakozókat kívánunk megnyerni, akkor először az érzelmeikre kell hatni. A magyar népmesék üzenete: a három királynő, a három királyfi, a három gyermek mentheti meg az országot. A mozgalom legfőbb célja, hogy annyi gyerekünk lehessen, amennyit szeretnénk, és hogy legyen kiben bízunk akkor is, ha a magunk erejében már nem bízhatunk, hogy derűsen öregedjünk meg, hogy ne csak a bankokba, hanem gyermekeinkbe is befektethessük a pénzünket.

– *Az egyik üzenetük rám is erősen hatott. Nevezetesen, hogy a válságban legfőbb támasz a gyermek. Látószólag ellentmondás, hiszen a gyereknevelés manapság sokba kerül.*

– Igen, de amit az ember a gyerekeitől kap, pénzben nem mérhető.

– *Például erőt. Egyedül neveltem fel a fiam, és tudtam, bármi történik, nem omolhatok össze, mert nincs, aki átveszi a feladataimat. Nem lett volna se könnyebb, se egyszerűbb az életem gyerek nélkül.*

– Ezért a mi megközelítésünkben kulcskérdés a „gyermekhez való jog”, mivel a ma születő gyermekek a jövő

zálogai, más szavakkal, ahogy Andorka Rudolf mondja, „közjóságok”. Ők a jövő munkavállalói, majdani hozzájárulásuk a nemzeti jóléthez mind a gyermekeseknek, mind a gyermekteleneknek előnyökkel jár, ezért megkérdőjelezhetetlen kormányzati és társadalmi cél annak elősegítése, hogy a kívánt, tervezett gyermekek megszülessenek. Meg kell keresni és meg kell szüntetni azokat az akadályokat, amelyek hátráltatják a szándékok elérését. Ebben kulcsfontosságú a család és a hivatás összeegyeztethetősége, vagyis meg kell szüntetni a magasabb iskolai végzettségű nőkkel szembeni negatív diszkriminációt, hogy ne vesszen kárba a hivatásukba fektetett erőfeszítés akkor sem, ha megszületnek a tervezett gyermekeik.

A család és a hivatás összeegyeztethetősége megteremtésében a munkáltatónak, a munkavállalónak és a kormánynak is megvan a maga szerepe. Enyhíteni kell a gyermeket nevelők anyagi terhein, hangsúlyozni kell a munkaadók szemléletváltásának szükségességét, hogy ne legyenek negatív előítéleteik a (kis)gyermekesekkel szemben. Ugyanakkor a munkavállalói oldal szereplőinek ki kell alakítaniuk egy olyan stratégiát, amely fokozottan veszi figyelembe az említett problémát, sőt a családok szintjén is akad tennivaló: újra kell gondolni a férfiak szerepét a családi feladatok ellátásában.

A kormányzat sokat tehet a munka és a család érdekeinek összeegyeztetéséért, például a valós részmunkaidős foglalkoztatás megteremté-

Kopp Mária orvos, pszichológus. A SOTE Magatartástudományi Intézetének tudományos igazgatóhelyettese, a Semmelweis Egyetem-MTA „Mentális Egészségtudományok” társult kutatócsoport vezetője. A magyar népesség életminőségét, a testi és lelki egészség összefüggéseit vizsgálja évtizedek óta. 1992-ben jelent meg a *Magyar lelkiállapot* című kötete, amelyet férjével, Skrabski Árpád szociológussal együtt írtak, azóta is együtt dolgoznak. 268 tudományos közlemény, 9 könyv szerzője, illetve szerkesztője interdiszciplináris témákban a társadalom-tudomány és termé-

szettudomány határterületein. 1993 és 2007 között a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetének alapító igazgatója.

Tudományos pályadíjak, kitüntetések

1987 SOTE oklevél diákkörösök eredményes felkészítéséért | 1988 és 2002 Nyíró Gyula díj, Magyar Pszichiátriai Társaság | 1997 Széchenyi professzori ösztöndíj | 1997 Lege Artis Medicinae-díj | 2004 Szent-Györgyi Albert-díj | 2004 Kiváló PhD oktató | 2004 European Academy of Sciences tagja | 2008 Az év legjobb előadója, Bolyai Kollégium | 2009 Prima-díj

sében, a gyermeket vállaló fiatalok lakáshoz jutásának támogatásában lehetőleg úgy, hogy a többgenerációs családok továbbra is közel maradjanak egymáshoz. A magunk részéről fontosnak tartjuk, hogy a témával foglalkozó kutatások eredményeiről minden résztvevő kapjon tájékoztatást, hogy a maga területén hasznosíthassa azokat.

– *A mozgalom javaslatokat tett a kényszerű szingli lét csökkentésére is.*

– Valamint arra, hogy az otthoni gyermekgondozás legyen elismert társadalmi tevékenység. Felhívtuk a figyelmet a keresztszülőség fontosságára, a közbeszéd tudatos megváltoztatásának szükségességére.

Eszmecszerét folytattunk arról, hogy hogyan segíthetik a gyermeket családokat azok, akiknek nincsenek saját gyermekeik, valamint arról is, hogy miként lehetne elérni, hogy a nők fiatalabb életkorban, még harmincéves koruk előtt vállalkozzanak az anyaságra, például a felsőfokú tanulmányokat folytató fiatalok gyermekvállalásának támogatásával.

– *Kik csatlakoztak először a mozgalomhoz?*

– A Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesület, amelynek alapeszméje, hogy a települések megtartó erejének kulcsa a gyermeklétszám megtartásában, növelésében rejlik. A gyermeknevelés öröme nem csupán hivatás, hanem a család, a közösség ereje, gazdagsága. Az egészséges magyar családmódel megismertetése, megőrzése és népszerűsítése mindannyiunk közös érdeke.

Ezek a gondolatok vezérelték az egyesület tagjait arra, hogy megszervezzék Bács-Kiskun megyében a Királykisaszszonyok és Királyfiak Otthona elnevezésű programot. Minden megszületett gyermek király a saját családjában és a hazában. *Válságban a gyermek, a legfontosabb támasz* címmel szerveztünk kerekasztal-beszélgetést, és ezt követte a Népesedési Kerekasztal magalakulása.

– *Kik vesznek részt a munkában?*

– Szakmai, szakpolitikai és civil szervezetek, egyházak, munkaadói és munkavállalói szervezetek, valamint a parlamenti pártok képviselői, akik olyan szabályozások kidolgozásához kívánnak hozzájárulni, amelyek enyhítik a gyerekeket nevelő családok terheit, és segítik összeegyeztetni a gyermekneveléssel kapcsolatos munkahelyi kötelezettségeket.

– *Pelenkáz, tovább élés! – ajánlotta a férfiak figyelmébe...*

– Ugyanis saját követéses vizsgálataink eredményei szerint a kisgyermekükkel szoros kapcsolatban élő apák négyszer nagyobb eséllyel érik meg a 69. évüket, mint azok, akiknek nincs gyermekük, vagy nem veszik ki részüket a gyermek gondozásából.

– *Hogyan dolgozik a Népesedési Kerekasztal?*

– Nyolc munkacsoportunk van. Ezek kezdeményeznek párbeszédet a családtámogatási rendszerről; a család és a munka összehangolásáról; a férfiak és a nők családon belüli szerepmódeljeiről; az otthonteremtés feltételrendszeréről; a gyermekek

esélyegyenlőségéről; a társadalom- és egészségbiztosításról; a párkapcsolati problémákról és végül, de nem utolsósorban a társadalmi légkör, a közbeszéd alakulásáról. A párbeszéd során sok új információhoz jutnak a résztvevők. Itt hallottuk például Spéder Zsolttól, a KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének igazgatójától, hogy ma Magyarországon a tervezett gyermekeknek csak a 30 százaléka születik meg. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy egyre többen vannak azok a harmincas nők, akiknek még nincs gyerekük. Ezt a trendet csakis a családokat támogató társadalompolitikával fordíthatjuk meg, amely nem utalja a problémát a hálószobákba, hanem az okok feltárásával és a lehetőségek megteremtésével hozzájárul ahhoz, hogy a tervezett gyerekek meg is szülessenek.

– *A munkacsoportok közül – nem véletlenül – engem az érdekel, amely a média szerepével foglalkozik. Itt olyan kívánalmakat fogalmaztak meg, amelyek köszönő viszonyban sincsenek a ma látható műsorok többségével, pedig önök kulcsfontosságú szerepet tulajdonítanak annak, hogy a tévék, rádiók miként segíthetik a családtervezést, a gyermeknevelést, a valódi, tartós kapcsolatok kialakítását.*

– *Én optimistább vagyok. Egyre több kutatás bizonyítja, hogy az emberek igenis vágnak a családi értékekre, és tudják,*

hogya a kiegyensúlyozott családi élet egészségvédő tényező is. És talán meglepő, de a médiumok munkatársai közül sokan nyitottak már ezekre a témákra. Talán azért is, mert tudják, hogy az ő stresszes életükben milyen nagy szükség van arra a megnyugvásra, amit a család, a gyerekek adhatnak. Az valóban tény, hogy a műsorok mást tükröznek, mert a reklámozók és a bevétel szempontjából a fogyasztói ember „előállítását” a legfontosabb. Az Egyesült Államokban egyre erősebb az igény olyan műsorokra, amelyek a családok szerepét hangsúlyozzák. A médiumok pedig egyre sűrűbben alkalmazkodnak ehhez a kívánalomhoz. Nemrégiben egy kongresszuson éppen az amerikaiak képviselték a legintenzívebben, hogy a boldogság, az egészség, a család milyen fontos tényezők az emberek életében. Teljesen logikus lenne, ha most, amikor a pénztőke szerepe megingott, rádöbbenénk: a fogyasztói társadalom értékrendje, vagyis az, hogy valakinek értékesebb, jobb kocsija, jobb farmere, dekoratívabb barátnője van, egyáltalán nem teszi boldogabbá az embert. Magyarország ma nagyon boldogtalan ország. Vallom, hogy ez nem alapvető tulajdonságunk, de sajnos pillanatnyilag ez a helyzet. Intézetünk részt vesz egy uniós pályázatban, amelynek kapcsán a boldogság egészségvédő hatását vizsgáljuk. Daniel Kahneman, az első pszichológus, aki közgazdasági Nobel-díjat kapott, szintén ezt kutatta, és kimutatta, hogy a boldog országok sokkal jobb helyzetben vannak anyagilag. Az erős fogyasztói értékrenddel jellemezhető országokban élők rosszkedvűbbek, a férfiak idő előtti halálkozásában egyértelműen közrejátszik a stressz, a rettegés, hogy lemaradnak a versenyben. Ehelyett újra fel kellene fedezni azt a régi bölcsességet, ami pár évtizede elfelejtődött, hogy a tartós bizalmon alapuló társas kapcsolatok az életmódtényezőknél is sokkal komolyabb egészségvédő hatásúak.

Családi adókedvezmények – ezt javasolja a Népesedési Kerekasztal. Az első Fidesz-kormány idején bevezetett családi adókedvezmény-rendszer visszaállítását javasolta a bonyolultabb családi adózás helyett a Népesedési Kerekasztal. A Pál linkás József akadémikus által életre hívott testület munkacsoportjainak javaslatait ismertető sajtótájékoztatón Kopp Mária úgy nyilatkozott: mindenképpen a család nagyságával, a gyerekek számával arányos adórendszerre lenne szükség. A javaslatokat már eljuttatták a leendő kormány tagjainak, és a testület tagjai abban bíznak, hogy javaslataikból minél több bekerül majd a kormány ágazati programjaiba.

Erről beszélgettünk Fehér Lenkével, a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézete tudományos tanácsadójával.

– Az Európa Tanács speciális bizottságában igen nehezen megoldható kérdésekkel foglalkozik. Prostitúció, emberkereskedelem. Nyomasztó témák...

– Korábban sem foglalkoztam kimondottan lélekelelő témákkal. Hogy közülük csak egyet említsek: a kóros elmeállapotú bűnelkövetők cselekményei, a kezelés, illetve a büntetés kérdései. Amikor megkaptam a felkérést az Európa Tanács speciális bizottságába, azonnal tudtam, hogy fontos, izgalmas feladatra vállalkozom. De amikor 1991-ben elkezdtem behatóbban tanulmányozni a prostitúció és az emberkereskedelem kérdéseit, akkor szembesültem igazán azzal, hogy milyen iszonyatos problémával kell megküzdeni. Hozzá kell tennem, hogy a későbbiek során, amikor az Európa Tanács nők és férfiak egyenjogúságával foglalkozó bizottságában dolgoztam, a számos fontos problémakör sorában szintén kiemelt téma volt a nők elleni erőszak, így különösen a családon belüli erőszak és az emberkereskedelem kérdésköre.

– Amikor elkezdte a kutatást, milyen volt a helyzet Magyarországon?

– Ezek a témák a kilencvenes évek elején még nem igazán voltak a figyelem középpontjában.

– Annak ellenére sem, hogy a szocializmusban büntetendő cselekedet volt a prostitúció?

– Pontosan, de tulajdonképpen eltoltuk magunktól ezt a problémát. A jelenség rejtve ugyan, de létezett, ám nem olyan nagy számban, mint a kilencvenes évek végétől, vagy akár ma. A prostitúció maga, azaz az üzletszerű kéjelgés 1993 óta nem számít bűncselekménynek Magyarországon. 1991-ben nemzetközi szinten sem volt a topon ez a téma. Az Európa Tanács ez idő tájt kezdett el

fokozottabban foglalkozni vele s ezt követően gyorsultak fel az események.

– Vajon miért?

– A rendszerváltás után átjárhatóvá váltak a határok, növekedett a migráció. Mint ismeretes, a migrációra számos toló- és húzóerő hatott. Ezek sorában az átmenet társadalmi-gazdasági nehézségei okozta munkanélküliség, az alacsonyabb életnivó, a nemek közötti esélyegyenlőtlenség és sok más tényező is szerepet játszott. E kiváltó okok, úgynevezett tolóerők miatt megindult a munkaerő áramlása a gazdaságilag fejlettebb országok felé, ahol kereslet mutatkozott a külföldi munkaerőre bizonyos szektorokban, s kedvezőbbek voltak a jövedelmi viszonyok, s jobbák a szociális körülmények.

A külföldön munkát keresők közül azonban sokan kerültek a prostitúció csapdájába. Bűnözők, illetve bűnöző szervezetek tagjai nagyszámú munkaerőt toboroztak Kelet-Közép-Európából, így Magyarországról is jól fizető külföldi munkára, aminek azután sokszor az lett a vége, hogy prostitúcióra, vagy más, kizsákmányoló jellegű munkavégzésre kényszerítették őket. A szervezett bűnözés egyre jobban rátelepült a prostitúcióra, mint az egyik legkönnyebb profitszerzési lehetőségre. Ehhez ugyanis

nem kell induló tőke, és mégis hatalmas jövedelmet hoz, amelyet aztán igyekeznék tisztára mosni a legális gazdaságba történő befektetések révén. Megjegyzendő azonban, hogy az úgynevezett prostitúciós célú emberkereskedelem mellett, amelynek áldozatai jórészt nők és gyermekek, igen nagy számban fordul elő az egyéb kizsákmányoló jellegű munkavégzésre kényszerítés is. Utóbbi áldozatai gyakran férfiak, akik a jól fizetett munka reményében indulnak külföldre, s kerülnek szinte rabszolgasorba.

– *Mit mutatnak a statisztikák?*

– A nemzetközi emberkereskedelem nagyságrendjéről nincsenek pontos statisztikai adatok. A különböző becslések alapján azonban elmondható, hogy Európában évente több százezerre (sokak szerint fél-, egymillióra) is tehető a prostitúciós célú emberkereskedelem áldozatainak száma. E bűncselekmények egy része rejtett marad, más részét felderítik. Magyarországon az ismertté vált bűncselekmények sorában az emberkereskedelem mint büntetendő cselekmény meglehetősen ritka, a kriminálstatisztika szerint évente nem haladja meg a negyvenet. Ezzel szemben, a prostitúció körüli élősdijellegű cselekmények (üzletszerű kéjelgés elősegítése, kerítés, kitartottság) száma jóval magasabb.

– *Egyre több tragikus esetről hallani, a valahol Európában, emberkereskedők által fogva tartott, megtévesztett nőkről.*

– A nők túlnyomó többsége nem önként vállalkozik a prostitúcióra. Az emberkereskedelem hasznélvezői általában hirdetés vagy személyes kontaktus útján, hamis ígérekkel toboroznak fiatal lányokat jól fizető külföldi munkára, például bébiszitternek, háztartá-

Fehér Lenke Irén

Tanulmányai: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1968–1973 | Amszterdam, nemzetközi összehasonlító jog, 1977. **Tudományos fokozatai:** CSc – 1991 | Habil – 1998

Kutatási területei: Büntetőjog és kriminológia. Az emberkereskedelem, a prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények, a családon belüli erőszak, a sértett jogai, az áldozatvédelem és az áldozatsegítés kérdései.

Szakmai elismerései: Beccaria-díj ezüst fokozat, 1998 | Vámbéry Rusztem Emlékérem, 2002 | Belügyminiszteri dicséret 2001, 2004 | 2010-ben szakmai elismerésben részesült az emberi jogok védelmére, a nemek tár-

sadalmi egyenlőtlensége, a diszkrimináció, a női bűnözés és áldozattá válás, a nők helyzete a büntetés-végrehajtásban, a nők elleni és a családon belüli erőszak területén kifejtett kiemelkedő tevékenységéért.

Tudományos közéleti tevékenysége: Európa Tanács „A nők és férfiak közötti esélyegyenlőség bizottsága” (CDEG) szakértői csoportja a prostitúcióra kényszerítés és emberkereskedelem problémáiról, 1991–1992 | Európa Tanács CDEG tagja, szakértőként 2002 | MKT Viktimológiai Szekció elnöke 1989 | European Forum for Victim Services elnökségi tagja 1998–1999 | AIDP Magyar Nemzeti Csoportjának tagja, Nőképviselői Tanács tagja 1999.

si alkalmazottnak, modellnek, táncosnőnek. A toborzók sokszor rendkívül kifinomult módszerekkel dolgoznak, így gyakran elaltatják az ember egészséges gyanakvását, túlzott bizalmat ébresztenek. Az áldozat az esetek döntő többségében csak a célországba érve szembesül azzal a ténnyel, hogy megtévesztették, és csapdába került. Az elkövetők elveszik az áldozat személyi okmányait, igazolványát, útlevelét, mobiltelefonját, szembesítik azzal a ténnyel, hogy hatalmas összeggel tartozik az utaztatás megelőlegezett költségeiért, és arra kényszerítik, hogy válogatás nélkül nyújtsa szexuális szolgáltatást a legkülönbözőbb kliensek számára. A prostitúcióból származó jövedelmet elveszik tőle, személyi szabadságában korlátozzák, illetve ha nem engedelmeskedik, akkor fenyegetik, s a bántalmazásától sem riadnak vissza.

– *Főként mely országokba kerülnek ki a nők?*

– A tapasztalatom, hogy Európában azok a főbb célországok, ahol legalizálták a prostitúciót, vagy ahol megtűrik az illegális prostitúciót. Tudni kell azonban azt is, hogy ma már a legtöbb európai ország, amelyben legális a prostitúció, tiltja a kizsákmányolást, és fellép az emberkereskedelem ellen. Az emberkereskedelem áldozata védelemben és támogatásban részesül. A sértettek segítségében számos áldozatsegítő civil szervezet is tevékenyen közreműködik.

– *Azt lehet mondani, hogy a civil társadalomban is erősödik az emberkereskedelem elleni fellépés?*

– Igen. A célországban működő civil áldozatsegítő szervezetek körében gyakori az együttműködés, az információcsere az áldozatok segítése érdekében.

– *Rajtaütésszerűen lecsapnak a hatóságok?*

– Rendszeresen a kampányok, amelyek látványosan stigmatizálják a fizetett szexuális szolgáltatást igénybe vevő klient. Hiszen ő az, akinek a fizetett szexuális szolgáltatás iránti igénye a keresletet gerjeszti, és aki miatt a nők végső soron az emberkereskedelem áldozataivá válnak. A prostituáltat magát nem büntetik, ez nagyon fontos, hanem segítenek neki új életet kezdeni. Kap valamilyen képzést, hogy el tudjon helyezkedni a munkaerőpiacon, vagy ha szakképzéssel már rendelkezik, akkor segítenek neki munkahelyet keresni. A svéd szabályozási modell bevezetése után látványosan eltűntek az utcáról a migráns prostituáltak. Hiszen olyan helyen nem érdemes emberkereskedelemmel foglalkozni, ahol a fizető vendéget büntetik, aki hatszor is megmondolja, hogy él-e a lehetőséggel. Természetesen a változás nem egyik napról a másikra következik be.

– *Mind ez Európa Tanács hatására?*

– Több nemzetközi szervezet is folyamatosan fellépett és fellép az emberkereskedelem ellen, s az utóbbi években a kereslet visszaszorítását megcélzó intézkedések is napirenden vannak. Az emberkereskedelem elleni küzdelemben számos nemzetközi dokumentum született. Ezek sorában, például a 2000-ben, a nemzetközi szervezett bűnözésről szóló

ENSZ egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló úgynevezett Palermói Jegyzőkönyve komoly előrelépést jelentett az emberkereskedelem fogalmi meghatározása és az ellen való fellépés terén.

Ezt követően 2005-ben, az Európa Tanács égisze alatt létrejött az *Egyezmény az emberkereskedelem elleni fellépésről*, amely számos területen tovább bővítette a Palermói Jegyzőkönyvben rögzítetteket. Így például kiemelt érdemel, hogy ez az egyezmény az emberi jogi, a nemek közötti esélyegyenlőség szempontjait, illetve a sértett védelme és segítése, támogatása kérdéseit helyezi a figyelem középpontjába. Fontos szempont volt az egyezmény úgynevezett monitoring rendszerének a kidolgozása is.

Az Európai Unió is fokozott figyelmet szentel a szervezett bűnözés és az emberkereskedelem kérdéseinek. 2002-ben egy kerethatározatot hozott az emberkereskedelem elleni küzdelemről, amelyben hangsúlyozza: „Az emberkereskedelem súlyosan sérti az alapvető emberi jogokat és az emberi méltóságot, és könyörtelen gyakorlat-hoz, így a kiszolgáltatott személyekkel szembeni visszaéléshez, e személyek félrevezetéséhez, valamint erőszak, fenyegetés, adósszolgaság és kényszerítés alkalmazásához folyamodik.” Rámutat arra is, hogy „A gyermekek kiszolgáltatottabbak, ezért nagyobb a veszélye annak, hogy az emberkereskedelem áldozataivá válnak.”

– *Mi hol tartunk az unió többi tagországához képest?*

– Az emberkereskedelmet illető jogi szabályozás alapvetően megfelel a nemzetközi és az uniós normáknak. A szabályozásnak azonban vannak további korrekcióra, pontosításra szoruló részei. A gyakorlatban pedig számos tennivaló van

még. Így például többet kellene tenni az áldozattá válás megelőzése, valamint az áldozatsegítés érdekében.

– *Laikusként azt érzékelem, hogy kissé farizeus módon közelítünk a prostitúcióhoz. Nem legalizáljuk, de azért egy kicsit mégis legalizáljuk. Adózzanak a prostituáltak, de ne legyen bordélyház, és nem jelölnek ki a hatóságok olyan területeket, ahol legalisan sétálhatnak az ősi mesterség művelői.*

– A prostitúció jelenlegi szabályozási rendszere véleményem szerint nagyon ellentmondásos. A probléma gyökere, hogy a törvényhozó egy korlátozottan abolitionista¹ rendszert akart létrehozni, de mivel elsősorban a prostitúció közrendvédelmi szabályainak megalkotására összpontosított, kissé átcúsúzott a reglementáris rendszer² irányába. Az eredmény az lett, hogy nem sikerült teljesen megmaradnia az abolitionizmus keretei között, s ugyanakkor teljesen bizonytalanná tette a szabályozási rendszer kereteit.

– *Ahogy Amerikában 1863-ban a feketék formális egyenjogúságot kaptak, de a faji megkülönböztetés még sokáig fennmaradt.*

– Én úgy fogalmaznék, hogy a prostitúció szabályozásánál a törvényhozó meg akart maradni az emberkereskedelem és a prostitúció kihasználásának visszaszorításáról szóló, 1949. évi ENSZ egyezmény keretein belül, amely alapvetően abolitionista szemléletű, ám ugyanakkor kacsintgatott az úgynevezett reglementált szabályozási modell irányába is. A magyar szabályozás tehát nem egy letisztult filozófiát tükröz.

– *Professzor asszony szerint mi a járható út?*

– A mostani rendszernek az a problémája, hogy bizonyos keretek között végül is megengedi a prostitúciót, de a kereteket nem biztosítja. Tehát vannak védett övezetek, ahol tilos a prostitúció, illetve az önkormányzatok létrehozhatnak úgynevezett türelmi zónákat, ahol a prostitú-

ció gyakorlása eltűrt, megengedett. (Bizonyos esetekben a türelmi zónák létrehozása nem mellőzhető.) A türelmi zónák kijelölése végül a gyakorlatban nem valósult meg. Néhány megyében ugyan próbálták kijelölni (pl. voltak erre kísérletek Nyíregyházán, Miskolcon), de mint kiderült, bár elviekben sokan egyetértenek az övezetek kijelölésével, amikor megneveznek egy konkrét utcát, akkor az ott lakók azonnal tiltakozni kezdenek. Az önmagában is ellentmondásos filozófián alapuló törvény végrehajtása során elmaradt az érintettek tájékoztatása is. Ez bizonyos fokig strukturálta ezt a jelenséget, így gyakran magánházakban, lakásokban, rejtetten zajlik a prostitúció.

– *Tehát az önkormányzatok tehetetlenek, bármennyire is meg akarják oldani a helyzetet. Megoldás a bordélyház, a holland modell?*

– Az önkormányzatok helyzete valóban nem könnyű, és mivel nincs jó megoldás, a feladat rendkívül népszerűtlen.

Ami pedig a lehetséges modellre vonatkozó kérdést illeti, sokak szerint, elvileg igen. Én magam azonban nem igazán preferálom a legalizált, reglementált modellt, még akkor sem, ha egyébként a prostitúcióhoz kapcsolódó kizsákmányolást és az emberkereskedelmet büntetni rendeli.

Az úgynevezett svéd modell, amely neo-abolicionista szemléletű, elsősorban a keresletet célozza meg, azaz a prostitúciós szolgáltatást igénybe vevő kliens magatartását stigmatizálja és szankcionálja.

Nekem a svéd modell nagyon szimpatikus. Véleményem szerint világszerte a prostitúció iránti kereslet ellen kellene fokozottabban fellépni. Napjainkban már van erre irányuló szándék, az Európa Tanács 2005. évi, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye is tartalmaz erről rendelkezéseket. Ha e téren fokozottabb erőfeszítéseket tennénk, akkor nagyot tudnánk előrelépni, és az emberkereskedelem áldozatainak száma is nagyságrendekkel csökkenhetne. E cél érdekében széles körű hazai és nemzetközi összefogásra van szükség.

Sz. K.

¹ Az abolitionizmus lényege, hogy eltörli a prostituált tevékenységének a szabályozását, mert az stigmatizálja, csapdában tartja a prostituáltat, de kíméletlenül üldözi a prostitúció kizsákmányolását és az emberkereskedelmet.

² A reglementált modellek lényege, hogy szabályozza, keretek közé szorítja a prostitúciót. A reglementáció legkiforrottabb formája az úgynevezett legalizált modell, amely a prostitúciót legális foglalkozásként ismeri el. A prostitúcióval együtt azonban, bizonyos, a prostitúció körüli cselekményeket, így az infrastruktúra biztosítását is legalizálja, s ezáltal az üzleti szférába emeli.

A befogadó társadalomért

Esélyegyenlőségi politika Magyarországon 2002–2010

Könyvbemutató A kötet a Szociális és Munkaügyi Minisztérium szervezeti egységeként működő esélyegyenlőségi szakállamtitkárság, illetve jogelődjei által végzett tevékenységet mutatja be. A téma iránt érdeklődő olvasó minden fontosabb törekvésről világos, rendszerezett képet kap, és a hivatkozások segítségével egy-egy területet mélyebben is megismerhet.

A legfrissebb, az Európai Bizottság által nyilvánosságra hozott közvélemény-kutatás, az úgynevezett Eurobarométer-felmérés adatai azt mutatják, hogy összességében a megkérdezett európaiak 16 százaléka állította, hogy elszünetelt már hátrányos megkülönböztetést életkora, vallása, etnikai származása, fogyatékosága vagy szexuális irányultsága miatt.

Komoly probléma, hogy három európai lakos közül csak egy van tisztában a jogai- val, ami akár a diszkrimináció, akár a zaklatás elleni fellépés lehetőségeit illeti.

Jogi és intézményi keretek

Az 1989/90-es rendszerváltás óta eltelt időszak erőfeszítéseinek eredményeképpen Magyarországon is kialakultak az antidiszkriminációs és esélyegyenlőségi politika jogi és intézményi keretei. A kezdeti lépéseket megtettük, de az esélyegyenlőségi politika még távol áll attól, hogy a társadalmpolitika húzóágazata legyen. Összességében elmondható,

hogy az első eredmények már mutatkoznak: az esélyegyenlőség témája a korábbiakhoz képest a közgondolkodásban és a kormányzati politikában is érezhetően előtérbe került. Mindezek ellenére a hiányosságok és a diszkrimináció még mindig széles kört érintő, alapvető társadalmi probléma, tehát további szisztematikus jogi, kormányzati, társadalmi változásokra van szükség, amiben alapvető szerepe van a civil szférának is.

Sok esetben jelent problémát már a fogalmak helyes értelmezése is. Fontos, hogy különbséget tegyünk az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőségi politika között. Az esélyegyenlőségi politika az Alkotmány 70/A § (3) bekezdése szerint azt jelenti, hogy a Magyar Köztársaság köteles a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel elősegíteni. Az esélyegyenlőségi politika tehát mindazon jogi és nem jogi eszközöket jelenti, amelyek az élet legkülönbözőbb területein azt a

célt szolgálják, hogy mindenki egyenlő eséllyel érvényesülhessen, hogy mérséklődjenek a társadalmi különbségek.

A diszkrimináció az élet számos területén – hasonlóan a többi EU-tagállamhoz – sajnálatos módon Magyarországon is általánosan tapasztalható jelenség. Egyre több konkrét, nagy visszhangot kiváltó diszkriminációs esetről ad hírt a média, például a hátrányos helyzetű csoportok munkához jutásával, a romák egészségügyi ellátásával, lakhatásával, az oktatás területén megnyilvánuló szegregációval kapcsolatban.

A foglalkoztatási diszkrimináció az egyik legsúlyosabb probléma, mert ez alapvetően korlátozza a hátrányos helyzetű egyének társadalmi és gazdasági érvényesülését. Ugyanakkor nyilvánvaló egyenlőtlenségek mutatkoznak az árukhoz és szolgáltatásokhoz, valamint az információhoz való hozzáférésben is. A foglalkoztatás terén megnyilvánuló egyenlőtlen esélyek következményeit a legérzékletesebben a riasztóan alacsony munkaerő-piaci aktivitás mutatja, amely kiemelten sújtja a hátrányos helyzetű csoportokat. Az uniós átlaghoz viszonyítva különösen alacsony az 50 év felettiek és a fiatal pályakezdeők foglalkoztatottsága. Az életkor szerinti diszkrimináció jelentős hányada is a foglalkoztatás terén jelentkezik. Rendkívül alacsony a megváltozott munkaképességű emberek és a kisgyermekes nők foglalkoztatottsága is. Különösen hátrányos helyzetben vannak a munkaerőpiacon a romák. A foglalkoztatásban megnyilvánuló egyenlőtlen esélyek mellett vannak olyan speciális területek, amelyek kifejezetten egyes társadalmi csoportokat érintenek:

A jogesetek száma alapján a romákkal szembeni diszkrimináció egyik leglátványosabb területe a szolgáltató-, illetve vendéglá-

A kormány 2004-ben hozta létre az Országos Esélyegyenlőségi Hálózatot. Az Esélyegyenlőségi Koordinációs Irodák (Esélyek Háza) célja, hogy a hátrányos megkülönböztetés valamennyi formájának megelőzésében közreműködjön, illetve hogy együttműködjön az előítéletek csökkentése érdekében a térségben működő szervezetekkel, intézményekkel. Az érdekvédelmi szervezetekkel közösen úgynevezett Esélyegyenlőségi Fórumot működtetnek, mely önkormányzatok, intézmények és civil szervezetek képviselőiből áll.

Bár az esélyegyenlőség előmozdítását szolgáló intézményrendszer elsősorban központi kormányzati szinten működik, az esélyegyen-

lőségi törvény hatályba lépése óta a települési önkormányzatok is elfogadhatnak helyi esélyegyenlőségi programot. Ebben elemzik a településen élő hátrányos helyzetű csoportok helyzetét, és meghatározzák az esélyegyenlőségüket elősegítő célokat. Ezzel a lehetőséggel azonban eddig kevés önkormányzat élt. Az esélyegyenlőségi törvény 2010 májusában hatályba lépő módosítása nyomán a települési önkormányzatok számára az öt évre szóló esélyegyenlőségi program elfogadása kötelező lesz, és a települések csak a program megléte esetén pályázhatnak hazai és uniós forrásokra, pályázatukban érvényesítve az esélyegyenlőségi program célkitűzéseit.

böztetése, és problémát jelent a munkahelyi szexuális zaklatás is, amely a legritkább esetekben kerül nyilvánosságra.

A családon belüli erőszak szintén egy mostanáig még kevésbé vizsgált terület, pedig az áldozatok tipikusan hátrányos helyzetű, kiszolgáltatott nők, gyermekek, idősek vagy fogyatékosokkal élők. A probléma súlyát jelzi, hogy az ismertté vált személy elleni bűncselekmények negyedét családon belül követik el.

A fogyatékos személyek munkaerőpiaci érvényesülését leginkább a komplex akadálymentesítés hiánya gátolja. Bár a jogszabályok 1998 óta kötelezővé teszik az akadálymentesítést, az eltelt években csak a közintézmények harmadát tették mindenki számára hozzáférhetővé, míg a közterületeken és a magánszférában még ennél is rosszabb az arány.

A vallásos meggyőződéssel szemben a jogesetek mindeddig csak kismértékű diszkriminációt jeleztek, az e tekintetben veszélynek kitétt emberek érdekeinek védelme és annak kommunikálása fontos része a kormányzat célkitűzéseinek.

A melegek jogainak elismerése terén alig történt előrehaladás. A melegek kapcsolatainak a deklaratív szintű jogegyenlőséget biztosító szabályozás elfogadása után a közvetett módon megkülönböztető jogszabályok és diszkriminatív gyakorlat megszüntetése, valamint a családjogi rendelkezések reformja válik indokolttá.

A diszkriminációt tiltó szabályozás és intézményrendszer

A közösségi jogharmonizáció első lépését a Munka Törvénykönyvének 2001. évi módosítása jelentette, amely először szabályozta az egyenlő munkáért egyenlő bér elvét. A jogharmonizáció második lépése az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvt.) elfogadása volt, amely 2004. január 27-én lépett hatályba. Az Ebkvt. elfogadásával Magyarország gyakorlatilag harmonizálta a magyar antidiszkriminációs jogot az EU irányelveivel, valamint az Európai Bíróság ítéleteivel.

Az Ebkvt. olyan általános törvény, amely azonos szabályokkal tiltja a diszkriminációt valamennyi hátrányos helyzetű csoporttal szemben. Az Ebkvt. a tagállamokban egyedülállóan széles palettáját teremti meg a hátrányos megkülönböztetési okok folytán véde-

lemben részesíthetők körének. A törvény általános érvényű abban az értelemben is, hogy hatálya kiterjed az élet valamennyi területén előforduló jogviszonyra, részletes szabályokat adva a foglalkoztatásra, a szociális ellátásokra, az egészségügyre, a lakhatásra, az oktatásra és képzésre, valamint az árúk és szolgáltatások igénybevételére.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóságot (EBH) 2004. évi megalakulása óta egyre többen keresik fel diszkriminációval kapcsolatos jogorvoslatot kérve.

Az EBH vonzereje a panaszosok számára, hogy gyors, ingyenes és a peres eljárásnál kevesebb szakértelmet igényel az ügyfélől. A hatósághoz benyújtott kérelmek nagyrészt a munka világával, főleg a romák, az 50 év feletti és a gyermeket nevelő nők, valamint a fogyatékosokkal élők foglalkoztatásával kapcsolatosak. Emellett sok panasz érkezett az oktatással, különösen a roma tanulók elkülönítésével összefüggésben.

A romákat érinti a szolgáltatások megtagadása a kereskedelmi és vendéglátóipari egységekben, illetve a fogyatékosokkal élőket az egyéb szolgáltatásokhoz való hozzáférésben. Az elmarasztalások a foglalkoztatás és a szolgáltatás területét érintették legnagyobb arányban. A hatóságokhoz érkezett megkeresések túlnyomó többsége érdemben lezárható egy tájékoztató válaszelevéllel, ugyanakkor tartósan alacsony az érdemi döntések száma. Ebből arra lehet következtetni, hogy a sértetteknek kevés az információjuk a jogi szabályozásról és a jogorvoslati lehetőségekről.

Az Ebkvt. elfogadását sajnos nem követte információs kampány, és az EBH működése is csak kevésbé ismert. A közvélemény tájékoztatása mellett hiányzik a magyar antidiszkriminációs jogi szakirodalom is, eddig mindössze egy-két jelentősebb tudományos cikk jelent meg a témáról. Pozitív fejlemény, hogy a 2007. évi egyezséggel megoldott esetek számához képest 2008-ban ugrásszerűen megemelkedett a kölcsönös engedményeken alapuló, ily módon a hosszú távú és békés együttélést biztosító egyezségek száma.

(További információk a hatóság tevékenységéről: www.egyenlobanasmod.hu, www.antidiszko.hu)

A befogadó társadalomért című kötet a www.onkornet.hu oldalról tölthető le.

toipar. A másik legaggasztóbb probléma az oktatási szegregáció. A világ egyetlen országában sincs olyan nagy különbség a középiskolák között a családi háttér, vagyis a szülők iskolai végzettsége tekintetében, mint Magyarországon. A magyar iskolarendszer már 10 éves kortól szelektál, ami elsősorban a roma gyermekeket sújtja, és már az általános iskolákban is rendkívül magas a leszakadt, szegregált iskolák száma.

A nők esélyegyenlőségét veszélyezteti az „üvegplafon” jelenség, ami miatt a politikai döntéshozatal valamennyi szintjén (parlament, önkormányzatok) és a gazdasági vezetők körében is rendkívül kicsi a nők aránya. További negatív tapasztalat, hogy a munkahelyeken a nők az azonos munkát végző férfiakéhoz képest 15-20 százalékkal alacsonyabb bért kapnak, jellemző a kisgyermekes nők hátrányos megkülön-